

„Já netušil, co znamená být premiér. To usínáte o půlnoci a máte pocit, že jste polovinu věcí nestačila,“ v

Mám v osmdesáti všechno ho

Bývalý předseda vlády a Senátu Petr Pithart 2. ledna oslavil osmdesátku. V rozhovoru pro Deník N vzpomíná na celý svůj život. Na internát, kde trpěl a mentálně se zastavil, na první léta bez dozoru soudružky vedoucí, na studia práv. Vysvětluje celou anabázi svého členství v KSČ i to, před jak těžkou zkouškou stál při volbě prezidenta.

Jak se cítíte?

Přiznám se, že dobře. Mám pocit, že mám „všechno hotový“, jak se zpívá v té milé písničce. S mým pečlivým editorem Janem Vítem jsme dali dohromady všechno, co jsem kdy napsal. Už se připravuje druhý díl – Prsty do ran II. Při tom jsem si uvědomil, že psaní je pro mě vedle učitelování a politiky to nejdůležitější a že píši a publikuji už od roku 1966. A že jsem nenarazil ani na jeden článek, za který bych se červenal. To mi udělalo hodně dobře.

To je krásné ohlédnutí za životem.

To je! Všechno jsem tam dal. Jsem docela hrdý a uklidnil jsem se, že jsem nemusel nic revidovat, nic škrtat. Vlastní bilance mi vyšla docela dobře. Od doby, kdy jsem se probudil – a bylo to hodně pozdě, protože jsem byl jako dítě v internátě –, si myslím úplně to samé o těch nechoulostivějších věcech, jako jsou vláda práva, politické strany, pluralismus.

V ničem jsem nemusel dělat revidovat. Ani před pražským jarem, ještě za Novotného. To mě přece jen uklidnilo. Člověk nikdy neví, jestli zamlada nenapsal nebo neřekl něco, za co by se pak styděl.

Vezmu to téměř od začátku. Když vám byl rok a půl, byly vypáleny Lidice a Ležáky. Až do zmíněného pobytu v internátu žila vaše rodina v pražské Bubenči...

První roky mého života jsme ale prožili v Kladně. Pak byl táta v koncentráku. Staral se o rodiny zavřených a popravených, takže zásobovací cesty jsme už měli vychozené. Máma s námi dětmi chodila po těch místech, kde dříve táta vybíral hlavně od mlynářů na Kačáku mouku a máslo. Díky tomu jsme se užívali.

Bydleli jsme postupně na třech místech, kde nás lidé vzali k sobě. Když se táta z koncentráku vrátil, měl tyfus a měl umřít. Ale vyléčil ho otec Jirky Dienstbiera, který byl v Kladně lékařem. Můj táta byl právník, předválečný komunista. Po válce se dostal do Prahy a jako Kladenák a straník se stal náměstkem ministra těžkého průmyslu.

Poté jste se tedy ocitli v Bubenči, kde jste žili v budově dnešního kanadského velvyslanectví. Bydleli jste v domě s bazénem...

Byla tam obrovská zahrada, která vypadala spíš jako les. Teď jsme právě se sestrou Alenou napsali pa-

ní velvyslankyni. Poprosili jsme ji, ať nás pozve domů, abychom se mohli po tolika letech podívat, jak to vypadá tam, kde jsme vyrůstali.

A kde jste žil do třinácti let. Potom otec odjel i s vaší matkou a nejmladší sestrou Evou do Jugoslávie jako velvyslanec. Vy a prostřední Alena jste se ocitli v internátě.

My dva jsme tu zůstali jako rukojmí, protože Jugoslávie byla trochu kapitalistická a děti tam nesměly, protože hrozilo, že by tam zůstala celá rodina. Internát byl hrozný a naprosto mě zastavil ve vývoji. Tři roky v mém životě jako kdyby neexistovaly.

Zatímco vaše sestra v internátě žila ráda, protože...

...měla dobrou partu holek.

Vy jste si tam připadal jak kůl v plotě.

My jsme tam byli jen tři starší. A každý byl jiný. Ti dva kluci byli technicky zaměřeni. Na gymplu jsme zjistili, že ostatní o nás říkají, že zvláštěně páchneme, inu jako chovanci ústavu. Byli jsme ve všem zůstali. Já tam nepřečetl jednu jedinou knihu. Pro mě se tam zastavil čas. Probral jsem se až v prvním ročníku na právnické fakultě. To jsem začal horečně číst.

Z KSČ JSEM VYSTOUPIL KVŮLI DUBČEKOVÍ

Rodiče vám vyjednali, že jste mohli asi v sedmnácti letech internát opustit a bydlet sám. Takže ještě před nástupem na fakultu.

Ano. A to teda bylo něco – měl jsem pro sebe prázdný byt. Bylo to skvělé. Začal jsem hlíst poezii a taky se pokoušet ji psát. Páni, to byl krásnej čas. Chodil jsem umanutě jen v tlustém černém roláku, něco jako norský námořník, v černých manšestrákách, vousatej, s dýmkou.

V devatenácti jste vstoupil do KSČ.

Ano, v roce 1960, když jsem byl ve druhém ročníku na fakultě.

Jak se to tehdy stalo?

Přišli za mnou starší spolužáci ze čtvrtého a pátého ročníku a řekli mi: „Hledáme mezi stovkou studentů v tvém ročníku a našli jsme si tři lidi, jestli byste nechtěli být v KSČ.“ Nepamatuju si, že by někdo řekl ne. Prostě můj táta byl předválečný komunista a šel za to do koncentráku. Ke vstupu do KSČ mě nicméně nikdy nijak nevedl. Pro mě to ale bylo jasné.

Tenkrát bylo po krvavě potlačené revoluci v Maďarsku. Kdyby se Československo nějak pohnulo, mohl se celý blok začít hroutit. Tady byl ale absolutní klid a víceméně ustrašená spokojenost. Ale na fakultě se konaly takzvané veřejné schůze KSČ, kam mohl kdokoli. Tam to vřelo. Všechno to bylo jasné za hranou. Slyšel jsem tam zcela kacířské řeči. Začal jsem všechno definitivně chápat. Obdivo-

val jsem ty lidi za jejich odvahu a za všechno, co vědí a odvažují se to říkat nahlas.

To byly antikomunistické řeči...

Říkali je ale komunisté a chodili tam i nekomunisté. Všichni ti odvážlivci skončili po letech buď v exilu, nebo v dělnických povoláních. Říkal jsem si: „S těmito lidmi se chci seznámit. Chci vědět vše, co oni.“ Takže ve druhém ročníku jsem se konečně probudil. Ještě v tom byla jedna starší, chytrá a krásná spolužačka.

Myšlenka odejít z KSČ ve vás zrála delší čas, nebo to byla reakce na srpnovou invazi?

Vystoupil jsem z KSČ ne kvůli okupaci, ale kvůli Dubčekovi. To, jak se naši představitelé chovali k Brežněvovi, jak slibili, že odsouhlasí dočasný pobyt vojsk zákonem... Tenkrát jsem se rozhodl, že v KSČ nezůstanu v žádném případě. Teď si představte, že zjistíte, že jste členkou něčeho, z čeho nemůžete vystoupit, protože stanovy nic takového neznaly.

Nakonec jsme to udělali my tři najednou. Potkali jsme se čistou náhodou na chodbě v prvním patře. Vidím to jako dnes. Budoucí předseda Ústavního soudu, budoucí ústavní soudce a budoucí předseda vlády, pak Senátu. Tedy Pavel Rychetský, Jan Musil a já. Byl jsem tak našťavej, že jsem napsal na kus papíru důvody, proč to dělám.

Dal jsem to docentce Marvanové z fakultního výboru, kterou jsme měli rádi. A ona říkala: „Hoši, hoši, vy si to děláte ještě horší, než to už máte. Ale co můžu proti vám dělat?“ Byl jsem rád, že se ještě dožila listopadu. Když jsem ji znovu na fakultě potkal, řekla mi: „Co myslíš, Petře, já jsem ten tvůj papír nikomu nedala. To by sis dal!“

Z toho by nebylo měření vody ve studních, ale vězení?

Vězení ne. Ale mně se u Vodních zdrojů hodně líbilo. Měl jsem tolik klidu a času. Po celých Čechách jsme jezdili s maringotkou. Pak se nám však narodilo druhé dítě, Klára. A já jsem si sedmidenní pobyty někde u lesa už nemohl dovolit. Začal jsem hledat jiné místo.

Vy jste pak také sekal trávu na Petříně.

U Sadů, lesů a zahradnictví jsem byl dokonce dvakrát. Jako zahradní dělník ve středisku 215 na Nebozíčku. Zase se mi to líbilo. Mně se skoro všechno, co jsem v životě dělal, líbilo. Akorát jsem vždycky přišel domů a byl jsem strašně utahaný. Žádné čtení, žádné psaní... Tak jsem si říkal, že takhle se nemůžu každý den mordovat.

Zkusil jsem nočního hlídače, ale opačný rytmus, než mají ostatní lidé, mě psychicky naprosto deptal. Ráno jsem se motal po chodníku, zatímco všichni šli proti mně svěží do práce.

ROZHOVOR

zpomíná v bilančním rozhovoru pro Deník N někdejší předseda vlády Petr Pithart.

otové a nemusím se červenat

FOTO: GABRIEL KUČHTA, DENÍK N

Tak jsem se k zahradníkům na Petřín zase na čas vrátil.

OBJEVILA SE CHARTA A JÁ BYL ÚPLNĚ GROGY

V roce 1964 vaši rodiče odjeli do Paříže. Po vpádu vojsk do Československa váš otec jako velvyslanec žádal prezidenta Charlese de Gaulla o pomoc.

To tenkrát udělali, co já vím, jen tři velvyslanci. Věděli, co je jejich vlastenecká povinnost – aby se ve světě vědělo, že jejich země je obsazená a že ne všichni se vzdávají. Táta byl v tu okupační noc sám v Mariánských Lázních. Sedl do auta a odjel do Paříže. Svolal tiskovou konferenci, objednal se u de Gaulla. Tím i on své bloudění politikou napravil.

Pak šel taky čerpat do maringotky. Brzy po mně. Byl ale v jiné partě. Jezdili jsme po Čechách, místní lidé za námi chodili, nosili buchty. Když v obci měříte, kolik je v čerstvém vrtu vody, mají vás rádi. A jste uprostřed přírody. Co já nasbíral hub a zavařil jich.

V roce 1969 vaše sestra Alena emigrovala. Vy jste byl v tu dobu v Oxfordu. Vůbec jste neuvažoval, že byste tam zůstal?

Renato, čestné slovo, St. Antony's College v Oxfordu bylo v září 1969 pro mne naprosto nejlepší místo na světě. Postgraduální kolej, kde se zajímají o střední Evropu, ko-

munismus, Rusko, evropské moderní dějiny. Skvělí profesori z celého světa, měli na vás moře času, konzultace se starým panem profesorem Plamenatzem u něj doma při večeři, knihovna, slušné stipendium. Měla tam za mnou přijet moje žena se synem. A já říkal, počkejte doma ještě čtrnáct dní, já to tam zařídím, vybavím.

A to jste neměl dělat.

Přijel jsem do Oxfordu tři dny před tím, než spadla klec. Seděl jsem to ráno v senior common room, kde byla hluboká odřená křesla, kdoví jak stará, číšník roznášel čaj a noviny. Už v deset ráno tam bylo i Rudé právo a já čtu, že je konec, že všem našincům ve světě přestaly platit výjezdní doložky a že se musíme vrátit. Anebo zůstat, ale možná navždy.

Rozhodl jsem se, že se vrátím a budu udržovat spojení s exilem. Že jim z domova budu posílat texty, zprávy, analýzy. A že spolu budeme komunikovat, že vybuduju kanál. Do roku 1977 jsem opravdu měl asi největší kanál přepravující snad dva metráky knih.

Šel jsem šestkrát z Cihelné ulice, kde to auto zastavilo, domů. Byl to speciálně upravený karavan. Představte si, že jsem se až po listopadu dozvěděl, že ty karavany byly původně určeny Irské republikánské armádě na pašování zbraní. Ano, tohle byl dobrodruh Jan Kavan.

Takže jste spolupracoval s Jiřinou Šiklovou?

Ne. Objevila se Charta 77 a já jsem si řekl, že už jsem úplně grogy, totálně opotřebovaný a vynervovaný. A že když Chartu podepíši, budu muset ten podnik předat někomu jinému, protože jsem začal chodit na výslechy. Jsem tedy asi jediný, kdo podepsal Chartu také ze zbabělých důvodů – abych se vyvlekl z pašování. Já už to prostě dělat nechtěl. A bál jsem se, že to nikdo nebude chtít po mně dělat. Ale Jiřina okamžitě: „Jo, samozřejmě, беру to!“

TO BY SE VÁM ZHROUTIL CELÝ ŽIVOT

Byl jste předsedou vlády i Senátu a v dokumentárním seriálu Expremiéři jste prohlásil: „Kdybych se mohl znovu rozhodovat, na funkci premiéra bych si netroufl.“ To jste mě dost zaskočil.

Já netušil, co znamená být premiér. Funkce premiéra znamená, že usínáte o půlnoci a máte pocit, že jste polovinu věcí nestačila. S tímhle člověkem jsem nestačil promluvit, tohle jsem nečetl. Jste v naprosto permanentním stresu.

Samozřejmě že když už pak máte nějakou zkušenost, sestavíte si ty věci do nějakého pořadí a stačí to. A ještě přijdete domů na večeři. Ale když to děláte poprvé, máte permanentní pocit špatného svědomí, dluhu, co všechno jste málo prostudovala a zítra o tom máte rozhodovat.

Myslíte, že má Andrej Babiš podobné pochybnosti?

Nevím. Já jsem vládu vedl úplně jinak. Já ji vedl skutečně jako debatu. My jsme hlasovali jenom minimálně. Ministři se vzájemně dohadovali a já je tak dlouho poslouchal a rozhlížel se po tvářích a tělech, až jsem viděl, že to je většina. A v tu chvíli jsem řekl „usneseno“. Snad nikdy jsem se nespletl.

Byly samozřejmě situace, kdy jsem řekl: „Buď budeme hlasovat, nebo si to připravte za čtrnáct dní znovu.“ Bál jsem se hlasování, protože jakmile ve vládě hlasujete, vytváří se tam fronty a msty.

Já měl ve vládě celkem pohodovou atmosféru, ale někdy trvala dlouho do večera. Jediné bojové hlasování, tedy podle politických stran, bylo o datu spuštění privatizace. Tehdy všech pět ministrů za ODS hlasovalo proti nutnému odkladu o čtrnáct dní.

Umíte si představit, že byste šéfoval vládě v době, jakou máme třeba teď?

Ne. Já jsem velice opatrný v kritice toho, co se dělá, protože si dovedu představit, jak je to strašně obtížné. Mám tři odborné názory, a teď co si vybrat? Je to hrozně těžké. Ale kdybych v té situaci byl, musel bych být šéf. Musel bych to dokázat. Moje vláda byla dobrá, ale mně se tady všechno rozpadlo.

Tady doma?

Ano. Čtrnáct dní jsem vůbec nevěděl, kde je moje žena a kde jsem já. To byla manželská krize jako prase.

Proto už pak vaše žena nechtěla, abyste znovu zkusil kandidovat na prezidenta?

Jednou na to kývla, podruhé už ne.

Mrzí vás, že ve vašem životopise funkce prezidenta chybí?

Vím, že bych to dělal o dost líp než současný prezident i než ten předcházející. Já ale vůbec neuměl kampaň. To se psal rok 2003. Já vlastně žádnou nedělal, tak jsem si to zasloužil. Ale v klíčové chvíli to rozhodli komunističtí poslanci.

Já vám řeknu, jak to bylo. Tehdy se ještě za komunisty před vlastní volbou do volebního sálu jim přiděleného nechodilo. Hodiny se vlekly, už se blížila třetí volba a přišel za mnou najednou (Jan) Kasal (tehdejší místopředseda lidovců, pozn. red.) a celý vzrušený říká: „Petře, Petře, Klaus byl právě teď u komunistů! Máš na to dvacet minut.“

Zřejmě se v tu chvíli prolomilo tabu. Tak jsem si řekl: „Když tam byl Klaus, já tam půjdu taky.“ Tak jsem do toho jejich sálu na Hradě šel a oni mi říkali: „Klausova privatizace byla strašná, to ta vaše... Ale řekněte nám tady teď, že za nás bylo taky něco dobrého.“ A já jsem to nedokázal. Ačkoli vím, že leccos dobrého bylo. Ale jim jsem to nemohl říct. Protože to je, jako když jim podáte ruku.

Oni viděli, že jsem se zasekl. Přitom já se hádám se spoustou lidí, kteří jsou absolutní pravičáci. Komunistům to ale nemůžete říct. Podívejte se na ně dnes. Drží vládu za rozpočet, tedy za její nejdůležitější agendu. Mají vládu v hrsti.

Co bylo dříve dobrého?

Ono to nebylo dobré jen kvůli komunistům.

Takže jsme byli mladí a zdraví, jak říkával Václav Havel?

No samozřejmě. Ale třeba zdravotnictví pokračuje v tom, jaké bylo. Je velmi dobré. Samozřejmě, byl to jiný svět. Bylo víc času na pospolitý život. Lidé si dnes stýskají a vzpomínají na tu dobu. Ano, stavěli si sami kulturáky. Půlka z lidí byla našťavaná, ale půlka z nich tam šla ráda.

Měli prostě „svůj“ kulturák. A takových věcí by se našlo víc. Ale já to těm komunistům takhle říct nemohl. Já jsem věděl, že to je ta osudová otázka. Že oni chtěli, aby mě měli. Stačilo pár slov, dokonce pravdivých. A pak už je nemůžete někde nepozvat.

Nikdy jste toho nelitoval?

Nikdy. Tehdy to byla těžká zkouška. A takových věcí nemůžete litovat. To by se vám zhroutil celý život.

RENATA KALENSKÁ
redaktorka

Já jsem vládu vedl úplně jinak než Andrej Babiš. Já ji vedl skutečně jako debatu. My jsme hlasovali jenom minimálně. Ministři se vzájemně dohadovali a já je tak dlouho poslouchal a rozhlížel se po tvářích a tělech, až jsem viděl, že to je většina. A v tu chvíli jsem řekl „usneseno“.